

TARUPETTÄI

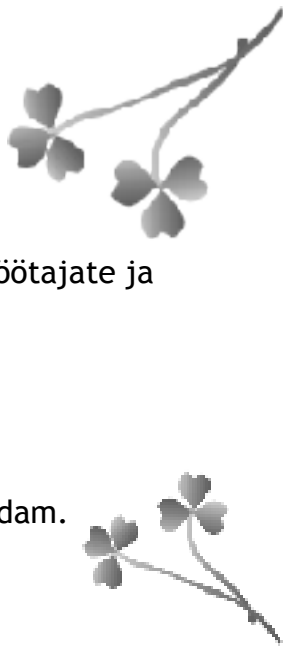
KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 23

suvi 2005

Foto: Kaili Preismann

Kuum
Suvi on kuum
Heinategu on kuum
Leht on ka kuum.
Kuumad teemad:
suhted rahvuspargi töötajate ja
maaomanike vahel
maaderent
kaitsekorralduskava
niidud-heinamaad.
Heinamaa on kuum
Metsas on suvel jahedam.

Seekord luubi all:

- Ülevaade maaomanike nõupäevadel arutatust
- Riigimaade rentimine sellekskorraks tehtud
- On alanud uue kaitsekorralduskava koostamine
- Andy Karjuse arutelu piirangutest Rahvuspargis

TASUB TEADA

Maaomanike nõupäevadel räägitust

Meie igapäevamuresid ei saa lahendada keegi muu peale meie endi. Paremaks ei muutu asjad ka omaette nokitsedes ja vaikselt vimma kiskudes. Need mõtted ajendasid Karula Hoiu Ühingu liikmeid eesotsas Jüri Drenkhaniga kokku kutsuma kohalike maaomanike ja Karula Rahvusparki administratsiooni ümarlauda.

Jututeemad olid tõsised ja küsimusi palju, nii kasvas ühest kokkusaamisest kolm. Karula rahvusparki elanikud saidki kokku 8. ja 22. aprillil ja 6. mail rahvusparki keskuses Ähijärvel. Kuna ka kõik administratsiooni töötajad kuuluvad kohalike hulka, ei pidanud küsimustele kaugelt vastuseid otsima.

Ümarlaua idee algataja Ränna talu peremees Jüri Drenkhan pakkus esimesel kokkusaamisel välja kõiki puudutavad teemad, mida läbi kolme kohtumise lahati. Need olid:

1. Karula Rahvusparki uus kaitse-eeskiri ja tagasiside
2. Mets peale jaanuaritormi
3. Parki külastajad ja nendega seonduv
4. Kraavid – vee ärajuhtimine niitudelt ja metsast
5. Riigimaade rentimine

Töö käigus sai päevakord tublisti täiendust ja muidugi kujunes kõige tähtsamaks küsimuseks, kuidas parandada infovahetust rahvusparki administratsiooniga. Esimese kohtumise pealkirjaks saigi „Suhtlusviis – töövõtted ametkondade ja rahvusparki territooriumil asuvate maaomanike vahel.“

Jüri Drenkhan alustas infopuudusest. Tema sõnul ei tea kohalikud inimesed, milliseid

kaitse-eeskirja parandusi arvestati, milliseid mitte. Pika arutelu võttis kokku Piret Kuhlbars, kes soovitas maaomanike ettepanekud kokku koguda ja kaitse-eeskirja töörühmadele laiali saata. Lepiti kokku ka selles, et parandusettepanekute tabel saadetakse siinsetele soovijatele kas interneti või posti teel.

Maaomanikud arutamas turismiettevõtjate infopäeval.

Foto: arhiiv

Kokkukogutud aadressidele liigub soovi korral edaspidigi rahvusparki tööd puudutav teave ja kõik on oodatud oma andmeid nimekirja lisama.

Metsaomanikke tegi murelikuks metsa olukord peale jaanuarimaru ja tormimurd metsateedel. Polevat sugugi lihtne saada luba tormilaga koristamiseks ega kompensatsiooni tekkinud kahju eest. Rahvusparki direktor Pille Tomson pakkus välja probleemide allika – esiteks hakkas alates aastavahetusest muutunud metsaseaduse järgi raie toimuma üksnes metsaraiekava alusel. Teiseks ei tahtnud keskkonnateenistus enam uue looduskaitse-

seaduse alusel sanitaarraide kooskõlastusi anda.

Kohtumise lõpul arutati, miks Karula rahvusparki piires veetakse ära külastajate praht, kohalike elanike prügi aga mitte. Sai selgeks, et süsteem on sama mis asulates – avalikest kohtadest viiakse prügi ära valitseja kulul ja oma prügiveo eest peab igaüks ikka ise maksma.

Teine ümarlaud võttis käsile kraavide teema. Nimelt on paljud kuivenduskraavid kinni vajunud, kobraste tamme täis või muul moel umbes. Niidud on liigniiskuse tõttu liigivaesemad või suisa hävimisohus, kraavide puhastamine on aga kallis ja töömahukas ettevõtmine. Pille Tomson tegi ettepaneku koostada ekspertiis ja valmistada ette niitude taastamise projekt. Niimoodi saaks järgmisel aastal kraavide puhastamise tarvis raha taotleda. Igal juhul tuleb selle töö juures arvestada kohalike elanike soove.

Riigimaa probleemide juurde minnes küsis Jüri Drenkhan algatuseks, kuidas arvestatakse kohalike elanike vajadustega, kui toimub riigimaade väljavahetamine ja millal kasutab Karula Rahvuspark eelisostuõigust.

Rahvusparki spetsialist Henno Peegel vastas, et aluseks on kaitsekorralduskava, kõnealuse maa asukoht ja hetke turuhind. Ta soovitas kohalikel endil teha ettepanekuid riigimaade renditingimuste osas. Pille Tomson lisas, et rendile andmisel võetakse arvesse ka soovija kogemusi ja senist tegevust maade hooldamisel. Rahvusparki töötajad olid nõus, et riigimaade kasutamist reguleeriv seadus vajaks kohendamist.

Ümarlaua teises pooles võeti jälle üles puuduliku infovahetuse teema. Maaomanikud tõid näiteid oma senistest kibedamatest kogemustest ja arutasid, kuidas asjaajamist tulevikus lihtsustada. Veetka peremees Andy Karjus avaldas arvamust, et kohapeal ei öelda midagi, otsused tehakse tagaselja ja maaomanik peaks siiski saama oma seisukohti komisjoni istungil kaitsta. Rahvusparki töötajad kostsid, et kõiki otsuseid ei saagi kohapeal teha, küll aga hõlbustab kompromisside tegemist see, kui otsuse eelnõu koos läbi arutada. Ja vajadusel saab administratsioonile esitada

Riigimaade rentimine

Lõppenud on riigimaade kasutusse andmise konkurss. Konkursi käigus tuli Keskkonnaministeriumisse esitada sooviavaldused, mille

vaide. Kalle Eller arvas kokkuvõtteks, et ühelt poolt peaks paranema infovahetus ja teisalt põhjendatus. Kõik olid nõus, et mõlemad pooled peaksid olema aktiivsed. Lepiti kokku, et Piret Kuhlbars saadab tutvumiseks laiali uue kaitse-eeskirja, mis oli paljude arusaamatuste põhjuseks.

Kristi Kalve võttis lõpetuseks üles Kaika kandi uute külapiiride teema. Selgus, et uute piiridega pole saanud veel tutvuda kohalikud ega parki administratsioon. Selline olukord nõuab täiendavat arutelu, kuhu oleks kaasatud ka Antsla vald.

Külapiiride üle jätkas rahvusparki rahvas juttu ka kolmandal ümarlaul 6.mail. Siis koostati pöördumine Antsla vallavalitsusele.

Uue teemana võeti käsile vanade talusüdamete küsimus - kui taluasemed pargist maade väljapoole vahetamisel riigi kätte lähevad, siis pole enam lootust, et nendesse elu tuleb. Ümarlaul osalejate arvates vajavad talusüdamed kiiresti kaitset, sest paljud neist on juba välja vahetatud või on riik kasutanud ostueesõigust. Samas pole olemas õigusakti, mis muret lahendada aitaks. Rahvusparki spetsialist Mats Meriste pani ette, et talusüdamete probleemi võiks sisse panna looduskaitse-seadusesse.

Jõuti põgusalt puudutada ka rahvusparki vööndite teemat, aga mitmed mured jäid siiski veel põhjalikult läbi arutamata. Nii maaomanikud kui Karula Rahvusparki administratsioon olid ühel nõul, et regulaarselt koos käia pole siiski tarvis ja vajadusel kutsutakse ümarlaud jälle kokku. Kõneks olnud probleemid saab selgemaks rääkida KHÜ kärjatel juuli lõpus, mil plaanis maaomanike ja administratsiooni järjekordsed mõttetalgud.

Tõsiste teemade algataja Jüri Drenkhan oli esimeste ümarlaudadega rahul. Ta leidis, et algus on tehtud – rahvas tuli kokku ja rääkis suud puhtaks. Tekkis asjalik ja teineteist arvestav väitlus parki administratsiooniga ja see ongi kõige tähtsam. Olulisem on ainult ehk üks asi – et järgmised ümarlauad ei jääks osalejateta ja et kokkusaanud osapooled kokku jääksidki.

Lilja Tali
Rõõmu talu perenaine

vastav komisjon kohapeal läbi vaatas ja otsused tegi.

Tegemist on põllumajandusmaadega, mis on

tekkinud riigiomandisse maadevahetuse ja eelisostude käigus.

Rentimise eesmärk on nimetatud aladel põllumajandusliku tegevuse jätkamine. Enamasti on mõeldud põllumajandusliku tegevusena karjatamist ja niitmist. Üksikutele juhtudel on lubatud ka põllutegemine. Maade rentimise üks põhjusi ja eesmärke on ka see, et kaob ära iga-aastane hooldaja otsimine ning maakasutajal on kindlustunne taotleda tegevuse tõhustamiseks PRIA-st lisatoetusi. Kokku esitati kaitseala poolt konkursile 187 ha

rohumaid millest 169,43 ha leidsid kasutaja. Rendile anti Vana Mendo, Mendo, Lajassaare, Jaagamäe, Vastse-Mendo, Sora, Mähkli, Paabo Mähkli, Härma Tiidu ja Mundimetsa kinnistu.

Rentnikega sõlmitakse viieaastased lepingud. Uute alade tekkimisel on kindlasti plaan uus konkurss korraldada, et kõik vajalikud alad saaksid hooldatud.

Henno Peegel
kaitsekorra spetsialist

Konnalaager

11. – 14. juunini toimus Haanjas taaskord rahvusvaheline kahepaiksete seminarilaager. Laagrist võttis osa ligi 50 eksperti ja huvilist Eestist ja mujalt maailmast.

Seekord keskenduti peamiselt Euroopas ja ka

Harivesilik. Neid õnnestus leida keldritest.

Foto: Kert Lipponen

Eestis haruldase kahepaikse – harivesiliku otsimisele. Seda väikest sisaliku moodi looma leiti ligi veerandist Haanjas läbi vaadatud

tiikidest. Ka Otepäält leiti üks leiukoht. Karulast ei ole viimastel aastatel enam seda looma leitud. Peamiseks ohuteguriks harivesilikule on tiikides elavad kalad (seal hulgas kogred), kes söövad ära harivesiliku vastsed ja ajavad vee sogaseks, muutes seega veekogu harivesilikule kõlbmatuks. Teine oluline ohutegur on see, et kudemiseks sobivad veekogud paiknevad üksteisest liiga kaugel, mistõttu pole harivesilikel võimalik ühest veekogust teise levida.

Teine liik, keda samuti otsiti, oli mudakonn. Karulas leiti juurde üks mudakonna kudemistiik. Ka Haanjust ja Otepäält leiti mõned mudakonna kudemisveekogud. Kolmest kaitsealast (Haanja, Otepää ja Karula) on mudakonna asurkonna olukord kõige parem Karulas. Kuid nagu harivesilikku, nii ohustavad ka mudakonna tiiki asustatud kalad ja tiikide kinnikasvamine.

Kaili Preismann
seire ja andmehõive spetsialist

Uue kaitsekorralduskava koostamine on alanud

Nagu eelmises lehes kirjutas oli, hakkame sel aastal koostama Karula rahvuspargi jaoks uut kaitsekorralduskava. 10. juunil toimus esimene koosolek seitsmest plaanis olevast koosolekust, mille käigus püüti ära määratleda kõik Karula rahvuspargi väärtused. Selle suure tööga saadi ka enam-vähem hakkama.

Koosolekust võtsid osa kõik rahvuspargi töötajad – Pille Tomson, Henno Peegel, Kaili Preismann, Mats Meriste, Mati Urbanik, Merike Tsimmer ja Tea Treimuth. Lisaks oma töötajatele on ekspertidena kaasatud kaitsekorralduskava koostamise juurde Kaido Kama

ja Matsalu Rahvuspargi juures tegev Alex Lotman. Veel on kaasa aitama palutud mitmeid siinkandi inimesi: Jüri Drenkhan kui kohalik elanik ja väiketalupidaja, Silver Visnapuu kui suurtalupidaja ja elanik, Elmo Kronberg kui kohalik elanik (sel koosolekul ei saanud ta kahjuks osaleda), Andy Karjus kui elanik ja turismindusega kursis olev inimene, Kristi Kalve kui elanik ja KHÜ esindaja, René Freiberg kui elanik ja asjalik inimene. Valiku koostamisel lähtusime sellest, et kaasatud saaks võimalikult erinevate valdkondade esindajaid.

Loomulikult on meil siinkandis veel palju

teisigi toredaid ja asjalikke inimesi, kuid kuna tegemist on töökoosolekutega, kus arutatakse asju läbi ja püütakse vastu võtta otsuseid, siis väga suure seltskonnaga muutub selline töö väga vähe tulemuslikuks. Samas saavad meie kodulehele jooksvalt ülesse koosolekute protokollid ja muu kaitsekorralduskava koostamisega seonduv materjal ning kõigil on võimalik neid soovikorral kommenteerida ning

teha omapoolseid ettepanekuid. Samuti toimub peale kaitsekorralduskava eelnõu valmimist tavapärase seadusega ettenähtud avalik arutelu. Järgmised kaitsekorralduskava koosolekud leiavad aset septembris.

Kaili Preismann
seire ja andmehõivespetsialist

Kellele, Milleks ja Mille eest me neid kaitseme?

Niidud

Teineteise mittemõistmine on paljude tülide alus. Rahvuspargis tekib palju arusaamatusi ja pahandusi, kuna loodusekaitsjate ja maaomanike vahel puudub tihti mõistmine mingite väärtuste olemuse üle. Siin rubriigis prooviks edaspidi teema-teemalt kirjeldada erinevaid kaitseväärtusi, nende olemust ja põhjendada sellest tulenevaid piiranguid. Omamoodi oleks see rubriik ka jätkuks Mati kirjutatud kaisealuste loomede-lindude sarjale.

Alustuseks said valitud niidud, kuna see on suhteliselt „leebe“ teema ja ehk seetõttu ka lihtsam kirjutada/lugeda ja mõista. Edaspidi proovime hakkama saada ka palju keerulise mate väärtuste lahti kirjutamisega. Kõik mis siin kirjas on kokkuvõtte raamatust „Pärandkooslused õpik-käsiraamat“ (Pärandkoosluste kaitse ühing, 2004), kellel huvi on, saab seda teost rahvuspargi kontorist ka lugeda võtta.

Niit on mõiste, mille alla mahuvad mõõduka inimõju tulemusel tekkinud rohumaad. Teistest rohumaadest eristab niitu see, et niidutaimestik on mitmekesisem ning kujunenud välja pikaajalise hooldamise (niitmine ja karjatamine) tulemusel. Karula piirkonda on tugevasti mõjutatud maade kultuuristamisega ning seetõttu on põliseid niidualasid siin vähe järgi, kuivemad künkad on pea kõikjal olnud mingi aja põllumaaks. Põliseid niidualasid on jäänud vaid madalamatesse lohkedesse, mida ei ole oluliselt kuivendatud, kuid siiski on sealt läbi sajandite heina tehtud. Siiski on ka mitmetel kuivematel küngastel taastumas niidukooslus. See, kui kiiresti üks põllumaa taas niiduks muutub, on väga erinev, vaesematel maadel kaovad põllule ja kultuurniidule iseloomulikud liigid kiiremini ja kohati võib juba 10-ne aasta pärast endine kultuurmaa meenutada kohati niitu (kiiremini „taastub“ künka lagi, kuna seal on pind kõige vaesem), viljakatel muldadel kulub niidu

taastumiseks aastakümneid.

Kultuurrohuma.

Foto: Mats Meriste

Niidu väärtused tulenevad peamiselt sellest, et pika aja jooksul (alates sellest kui inimene tegi esimest korda heina või soetas esimesed koduloomad) on niidu elustik kohastunud pideva hooldusega. Niidule on kokku kogunenud väga kirju elustik, kelle olemasolu sõltub suuresti sellest kas niit säilib ja saab ka edaspidi hooldatud. Tegemist ei ole mitte ainult väga mitmekesise taimestikuga vaid kogu elu niidul (pisikestest mullaussidest kuni suurte lindude-loomadeni) on aastasadade jooksul kohastunud sellega, et niitu niidetakse või karjatatakse. Elustiku selline kohastumine on väga pika-ajalise ja aeglase muutuse tulemus, kui niiduala kasutust muuta/see kasutamata jäta, siis taimed/loomad/putukad ei suuda nii kiiresti ümber kohaneda (kohenemine kestab mitmeid(kümneid) elupõlvi ja palju sellest liigirikusest hävib või jääb kodutuks.

Niit.

Foto: Mats Meriste

Niite ohustab peamiselt senise maakasutuse lakkamine. Kui niidul lõppeb pidev hooldus algavad mitmed protsessid, mis viivad senise koosluse hävimisele. Kulustunud ja võsastuval niidul ei ole enam kohta neil taimedel ja

loomadel, kes on kohastunud eluks hooldataval ja liigirikkal avamaal. Sellised liigirikkused ja kohastumused nagu on niidul saavad kujuneda vaid pikaajalise tasakaalu tingimustes. Pärast niidu võsastumist arenevad seal mitmed protsessid, mis on kiiresti muutuvad ning järgmine pikaajaline tasakaal saab tekkida alles mõnesaja aasta möödumisel, kui endise niidu kohale on tekkinud põlismets.

Lisaks võsastumisele/metsastumisele ohustab niite ka maakasutuse intensiivistumine. Kuna niidud (olgugi, et mitmekesise taimestikuga) on reeglina vähesaagikad ning keerulised hooldada (märjad niidud ei kanna tänapäevast tehnikat), siis on paljusid neist saagikuse tõstmiseks üles küntud, väetatud või kuivendatud. Põld ja kultuurrohumaa ei ole aga sugugi liigirikkad (korralik põld kannab reeglina vaid ühte sorti taimi) ning ka muu elustik on seal vähearvukas.

Mats Meriste
koosluste kaitse spetsialist

Vanade karjakopliite koristamisest

Juba mõned aastad on Park lisaks uute karjakopliite rajamisele toetanud ka vanade okastraatkopliite likvideerimist. Seda seetõttu, et vanad kasutusest väljasolevad koplid risustavad maastikku, takistavad heinategu ning lõhuvad kariloomi. Senimaani on koplite likvideerimist toetatud vaid maastikuliselt olulistelt aladelt - põhjuseks ikka rahanappus. Kuna inimeste huvi okastraadirämpsust lahti saada on olnud suur, siis on tekkinud plaan kirjutada eraldi rahataotlus just lagunenud koplitest vabanemiseks.

Selleks, et kirjutada rahataotlus on esmalt vaja saada ülevaade kui palju on rahvuspargis

selliseid okastraatkopleid, millest tahetakse lahti saada. Kui see number teada, siis saab esitada rahataotluse ja selle rahuldamisel hakata tööga pihta.

Niisiis, kui teil on kusagil vana karjakoppel, mille likvideerimisest te olete huvitatud, andke mulle teada (tel. 5272781), siis saab aia üle mõõta ja kaardile kanda. Asjaga kiire - rahataotlus tuleb mul esitada 12 juuliks- seega ei ole palju aega jäänud.

Mats Meriste
koosluste kaitse spetsialist

Uut Tarupettäis

Tarupettäi lehekülgedele on alati olnud oodatud artikleid erinevatelt inimestelt: huvirühmade esindajatelt, kooliõpilastelt, uurijatelt, maaomanikelt... Siiski tõusis kevadistel rahvuspargi spetsialistide ja maaomanike nõupidamistel üles vajadus anda koostöö tõhustamiseks täiendavalt sõna erinevate vaatenukadega inimestele

oma seisukohtade väljendamiseks. Loodame, et selles numbris avaldatav artikkel on alguseks uuele rubriigile, kutsume üles kõiki, kellel on asjalik sõna öelda meie koostöö ja rahvuspargi kaitse paremaks korraldamiseks.

Pille Tomson
direktor

Kodune mõttemõlgutus...

Oli üksjagu üllatav, et „Tarupettäi” tõi möödunud talve numbris välja Veetka külalistekoja püstitamise rahvusparki administratsiooni poolt täiesti moonutatud faktidega nägemuse. Üllatav just nimelt seetõttu, et probleem serveeriti omaniku ja kaitseala vahelise tüli avaliku õigustuse vormis.

Kuigi tegelikult olin andnud lubaduse kirjutada õigete faktidega vastulause eelpool toodud artiklile, leidsin, et selline ärplemine ei anna kellelegi midagi. Pigem oleks mul võimalus olla mõttemõlgutuste rubriigi „Ise küsin, ise vastan” algatajaks.

Seega küsin – Miks minu elu minu kodus segatakse?

Ja vastan. Esiteks ehitamine. On äraütlemata alandav, kui keset metsasid paiknevas talusüdamas kirjutatakse ametnike poolt taluperemehele ette akende suurused, katuse kalde-nurgad, maja seinamaterjal jne. Oleks võinud ju ikka ka värvitoonid paika panna, laualaiused valmis mõõta (mida juba ka praktiseeritud on) ning tagatipuks üleüldse tüüpprojekt „Pille-5” kordustrukki lasta... Ei taluperemees ega projekti tegev arhitekt oska sugugi oma peaga õieti mõelda. Projekteerimistingimusi ja ehituslubasid väljastav vallavalitsus on aga rahvusparki administratsiooni jaoks päris tühi koht.

Teiseks mets. Metsandushariduse saanud inimesena ei saa mina aru, miks omanik oma metsa hooldada ei tohi. Vanasti tohtis, nüüd ametnikud keelavad ära. Isegi tormis hukkunud mets peab jääma üraskeid levitama. Looduslik mitmekesisus putukate-satikate näol kaalub üles vanad talu säästliku majandamise traditsioonid. Lisaks on üldteatud, et Karula rahvusparkis põlismetsasid peaaegu pole – kõik

vanadele põllumajandusmaadele kasvanud.

Kolmandaks pärand. Tundub, et suund on võetud muuseumi tekitamisele. Ja kohalik inimene saab üheks eksponaatidest. Mõisa-orjusest pärit ajaloolised töövõtted, kultuur ja sõnakasutus on seatud ainuvõimalikuks. Ei mingit fantaasia rakendamist ja arengut. Leiutatud on isegi uus väljend – pseudo-pärimus. Otsisin Internetist nii välismaalt kui Eestist – ei ühtegi viidet. Ju siis pseudosõna. Ja mis ikkagi on traditsiooniline – mõisakultuuri aegu ei tundud ei elektritara ega herefordi veiseid, nüüd jagatakse aga selliseid tahtjatele suisa tasuta.

Neljandaks sõbrad-vaenlased. Huvitaval kombel mõned inimesed-asutused saavad ilma lubadeta ehitada ja metsa lagedaks raiuda. Rääkimata väiksematest tegevustest. Mõnede inimestele aga otsitakse vägisi seadustest paragrahve.

Ilmselt on minu mõtlemistes mingi kapitaalne hälve. Olen harjunud lapsepõlvest saati teadmisega, et inimene on looduse osa. Jaan Eilarti sarnased õpetasid mind nii. Ja selliseid õpetajaid ma erinevalt tänastest „looduskaitsjatest” austan. Kui peame väärtuseks praegu olemasolevat olukorda, siis peame laskma ka kõikidel seni tehtud toimingutel edasi kesta. Hetkel aga tundub küll, et varsti ei tohi sauna taha pissile ka ilma valitseja loata minna...

Elasin siin enne rahvusparki ja jäan elama ka pärast rahvusparki ning ka siis, kui kogu Eesti on range kaitse all. Tänapäevases keelankäsin-poon-lasen-ühiskonnas võib muidugi kõike juhtuda....

Hääd soovides,
Andy Karjus Veetka talust

Tarupettäi on loodussõbraliku trükivärviga trükitud vanapaberist valmistatud paberile.

Karula Rahvusparki
kontor ja külastuskeskus
on avatud E-R kell 9-17.

Address:
Ähijärve küla, Antsla vald,
66405 Võrumaa.

Tel. 782 8305
ja 525 1552.
Faks 782 8350.
Järelvalvetootaja telefon
ööpäevaringselt 259
0388.

E-post:
kiri@karularahvuspark.ee

Välja antud Sihtasutus
Keskkonnainvesteeringute
Keskus toetusel.

KAASTÖID
JÄRGMISESSE
IFOLEHTE OOTAME
KUNI 1. SEPT. 2005

**VAATA MEID KA
INTERNETIST:**

www.karularahvuspark.ee

Tarkuseiva

Kui rügä äitses, sis nellä nädäli peräst sai põima. Kats nädälit rügä äitses. Kui rügä äitses põvvaga, rüäpää ai mett vällä, too seemen es ole nii kimmäs, sis külveti vanaga. Kui äitses ja mett vällä es aa, too oll tukev terä. Sis külveti vahest vana ja vahest uue seemnegä. Enne pärtüspäivä kolm päivä ja kolm päivä peräst pärtüspäivä. Talvnisu külveti ennebi veel, kats nädälit enne pärtüspäivä.

XVII Kaika Suvõülikuul' Vanah-Koiolah

Riidi, 12. põimukuu päiv.

12.00. Lätt vällä suvõülikooli buss' Võrolt kerigu iist Vanna-Koiolahe.
12.30. Tulõjidõ kirjapandminõ, sissesäädmine.
13.00. Lõunaq.
14.00. Suvõülikooli vallategemine. Tervütüseq Laheda valla, Vana-Koiola kooli, rahvamaja ja Võro Seldsi puult. Üles astvaq paigapäälidseq inemiseq.
15.00.-17.30. Loenguq paigapäälitsest ao- ja kultuuriluust:
15.00.-15.30. Siiri Toomik. Võro liina alostusõst.
15.30.-16.00. Arvi Leosk. Koolile elatud elu - Johannes Käisist.
16.00.-16.30. Uuno Ojala. Johannes Käis ja kodo lugu.
16.30.-17.00. Viive Lepp. Lembit Lepp - Põlva kihlkunnast peri kunstnik.
17.00.-17.30. Maimu Härms, Siret Lillemäe. Vana-Koiola külä parlatsõst elost.
17.30.-18.00. *Kõnõlus määndsestki asast.*
17.00.-18.00. Matk Otsa Kalõvi juht'misõl. Kaias kivikalmit, kynõldas kikkaseenekotussist ja kaias ka mynda kotust, kon teooria perrä kikkasiini kassuq võissiq.
18.00. Ödagusüük'.
19.00.-19.30. Võro Kreutzwaldi Gümnaasiumi näütemäng "Kuninga rätsepäq".
19.45.-20.45. Tal'na Võro Seldsi näütemäng "Velleq".
21.00.-23.00. Kontsert' "Viie pääle": Aapo Ilves, Olavi Ruitlane, Contra, Jan Rahman, Pulga Jaan.
21.45.-22.15. *Kontserdi vaihõpääl muiõ välläandidõ näütämiseq.*

Puul'päiv, 13. põimukuu päiv

8.30. Hummogusüük'.
9.30.-12.00. Loenguq.
12.00.-13.00. Kynõlus - Paikkundligu keele kynõlõminõ perren.
13.00.-14.00. *Näütüsi kaeminõ vms.*
14.00. Lõunaq.
15.00.-18.00. Bussireis'.
18.00.-19.00. Suvõülikooli jalgpall'.
19.00. Ödagusüük'.
20.00. "Pyramus ja Thisbe-lugu armastusõst ja as'aarmastusõst". Võro Tiatri ateljee kand ette Shakespeare'i tükü "Suveöö unenägu" võrokiilsit stseene.
21.15. Kuuldõmängu "Ennola" kullõminõ rahvamaja saalin.
22.30.-23.30. *Filmõdak vai laulu- ja tandsuõdak.*

Pühäpäiv, 14. põimukuu päiv

8.30. Hummogusüük'.
9.30.-11.00. Võrokeelidseq koolitunnig.
11.00.-13.00. Studio Theatrumi lavakava "Pido pahandusõga".
13.00.-13.30. Suvõülikooli lõpõtaminõ, kokkovõttõq, avvuhinnaq latsilõ.
13.30. Lõunaq.
14.30. Lätt vällä buss' Vanast-Koiolast Võrolõ.

Latsikoolitusõn suvõülikoolin:

- om aolehe tegemise oppus üteh suvõülikooli aolehe tegemisega
- om uppuidõ pästmise oppus
- tetäs puust ehtmit
- käüdäs matka pääl
- käüdäs ekskursioonil vahtsõn suurõtiimuusõumin
- mängitäs laulu- ja tsõõrimänge

ja tetäs viil ütte ku tõist.

Suvõülikooli aigu om 12., 13. ja 14. põimukuu ödagu kell 19.00. Obinitsan Vanemise tiatri etendüs "Taarka", kohe või minnäq, ku tahtmist om.

Osavõtumassu olõ-i, a ütten piässi suvõülikuuli tulõja võtma söögirahha 100-150 kr, 75-100 kr koolilatsõ vai tudõngi pääle. Vähambalt magamisõrõivaq piässi ütten olõma. Kiä taht, saa klassitarrin maadaq.

Manoq saa küssüq: Võro Instituudist telehvoni päält 78 219 60 ja e-postiga wi@wi.werro.ee.